ÎNTÂLNIRI CU PROFESORUL

RODICA ALBU[*]

Am „crescut” ca anglist în perioada în care celebrele cărţi ale lui Noam Chomsky *Syntactic Structures* (1957) şi *Aspects of the Theory of Syntax* (1965), urmate de teza de doctorat a lui John R. Ross, *Constraints on variables in syntax* (1967), şi ea celebră în epocă, erau în centrul atenţiei lingviştilor anglofoni. La facultate eram învăţată, în spiritul gramaticii prescriptive tradiţionale, ce era corect şi ce nu, iar Chomsky (la ale cărui scrieri am avut acces direct datorită colegei mele americane Michelle Anciaux, lector Fulbright la Iaşi) venea cu ideea acelui vorbitor-interlocutor ideal, plasat într-o comunitate absolut omogenă, care cunoaşte limba perfect şi este capabil să emită şi să înţeleagă o infinitate de enunţuri, pe baza unui set finit de reguli. Pe de altă parte, prin literatură, muzica uşoară însoţită de text şi film cel puţin, dacă nu şi prin contactul cu „the real thing”, limitat la lectorii noştri britanici şi americani, veneam în contact cu o varietate de forme şi structuri „neortodoxe” ale limbii engleze, care nu se conformau regulilor prescrise de manuale. De aici nevoia de a găsi un cadru de referinţă care să-mi permită analiza acestor fapte de limbă integrate într-un continuum în modelarea căruia interveneau numeroşi factori „extralingvistici”. Citeam stilistică, sociolingvistică, psiholingvistică, poetică şi lingvistică matematică, iar după ce profesorului G. Ivănescu i-a parvenit volumul din 1983 al lui Levinson, am avut acces şi la pragmatică. Visam la un model holistic de abordare a limbii. Posibilitatea apărută după 1990 de a călători la Freiburg în cadrul parteneriatului dintre Universitatea noastră şi Universitatea „Albert-Ludwig” şi de a avea acces la o bibliografie care, pe de o parte, arunca punţi de legătură între limbă şi cultură şi, pe de altă parte, aborda limba engleză actuală în aspectele sale dinamice şi în baza principiului omogenităţii în eterogenitate, mi-a dat aripi. Am lansat un curs intitulat *Introducere în studiul varietăţilor limbii engleze* la care visasem din anii ’80 şi am început să compilez un glosar terminologic care să includă termeni utilizaţi în dialectologie, în geografia lingvistică şi în dialectologie urbană engleză, în sociolingvistică şi în lingvistică funcţional-stilistică.

Mă aflam în acest punct când am avut şansa marii întâlniri cu profesorul Coşeriu. Nu am pierdut niciun curs ţinut de dumnealui la Iaşi şi nicio conferinţă suceveană avându-l pe

[*] Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi, bd. Carol I, nr. 11, România.

ALIL, t. LI, 2011, Bucureşti, p. 15–19

BDD-A1209 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:36 UTC)

Profesor ca invitat de onoare. Nici prelegerea sa de pe 17 iulie 1993 de la Chişinău nu am ratat-o. Vorbind atunci despre limbă, limbă istorică şi dialect, profesorul Coşeriu punea în discuţie termenul de limbă moldovenească şi menţiona, în paralel, cazul limbii persane vorbite în Tadjikitsan, pe care ruşii au numit-o „tadjică"...

Întâlnirea mea cu dumnealui a fost sub o stea norocoasă. Chiar la prima sa venire, la masa care i-a fost oferită într-un separeu la Casa Universitarilor, am stat – ce noroc – chiar în faţa dumnealui şi a domnului profesor Arvinte. Când profesorul Arvinte m-a prezentat spunând că părinţii mei sunt din Basarabia, profesorul Coşeriu s-a luminat într-un zâmbet larg şi m-a întrebat de prin ce zone sunt ai mei şi unde m-am născut eu, iar apoi mi-a expus, mai în glumă mai în serios, teoria sa despre fâşia binecuvântată a spaţiului românesc care se întinde de la est la vest şi include zona Orheiului... unde se nasc mari spirite ale culturii române... Am constatat că era născut în acelaşi an cu mama mea – iată, în anul acesta, 2011, se împlinesc 90 de ani... Am povestit apoi despre extraordinara limbă română a bunicii mele dinspre tată, femeie de la ţară din judeţul Orhei, născută în 1880 în perioada ţaristă şi neştiutoare de rusă, dar al cărei vocabular includea rusisme încetăţenite în Basarabia (*şcaf, colţuni, pestelcă*) şi în a cărei pronunţie intra şi arhaicul *dz*...

O altă întâlnire memorabilă a fost prilejuită de prima conferinţă cu participarea Profesorului la Suceava, unde, în aşteptarea mesei de seară în faţa unui restaurant care nu era încă gata de oaspeţi, Profesorul, în jurul căruia ne adunaserăm ciorchine, ne-a ţinut o superbă lecţie despre elementele de lingvistică din gândirea lui Platon şi Aristotel, „cărămizi" pe care se construiesc toate eşafodajele teoretice ulterioare. Am rămas cu regretul că nu am luat notiţe, dar, iată, acum ne bucurăm de recent apărutul volum *Istoria filozofiei limbajului de la începuturi până la Rousseau* (Humanitas, 2011). Cu siguranţă nu întâmplător seria de prelegeri de la Iaşi din memorabila toamnă a anului 1993 începea, pe 25 octombrie, cu cea pe care Profesorul a numit-o „un rezumat al celor două volume de *Istorie filozofiei limbajului* şi al celor patru volume de *Cursuri de filozofia limbajului*".

Discuţia din seara de la Casa Universitarilor şi prelegerea informală de la Suceava m-au scos, parţial, din inhibiţia pe care aş fi putut-o altminteri resimţi în faţa unui erudit de talia lui Eugeniu Coşeriu şi mi-au dat curajul să caut un alt prilej de taifas academic cu Profesorul. Invitată la Freiburg, în cadrul parteneriatului dintre Universităţile „Alexandru Ioan Cuza" şi „Albert-Ludwig", am îndrăznit să-i trimit o scrisoare şi copia unui articol pe care îl publicasem recent (*On Reference*, 1992) şi să-i mărturisesc că mi-aş dori mult să pot discuta cu dumnealui atât unele aspecte controversate legate de problema referinţei, dar şi altele, deoarece eram într-o perioadă în care mintea mi-era ademenită de prea multe direcţii deodată şi nu eram în stare să stabilesc priorităţile. Ce-a urmat mi-a marcat – în bine – toată existenţa ulterioară. Profesorul Coşeriu m-a poftit la o discuţie la Tübingen.

Am avut parte de peste două ceasuri de convorbiri în casa Profesorului (la care s-a adăugat încă o oră petrecută la restaurantul italian la care dumnealui mergea adesea). M-a lăsat să-mi descarc sacul cu idei şi probleme, m-a ascultat răbdător şi apoi mi-a spus pe un ton ferm şi blând în acelaşi timp: „Fă-ţi o listă cu toate ideile, dă-le un număr de ordine şi apoi ocupă-te de fiecare pe rând, una câte una, indiferent cât de tare te-ar tenta să sari de colo-colo". (Citatul redă conţinutul, nu litera.) Apoi m-a condus prin casă şi mi-a arătat biblioteca sa imensă, înşirată de-a lungul celor mai mulţi dintre pereţi, inclusiv pe holuri şi

BDD-A1209 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:36 UTC)

pe casa scărilor. Îmi amintesc vag numerele 10 şi 12, dar nu mai ştiu: erau 10 camere şi 12000 de cărţi sau 12 camere şi 10000 de cărţi? Oricum, cărţile veneau spre el din toate părţile lumii. Erau aşezate pe ţări şi pe discipline... Japonezii îi traduseseră şi publicaseră aproape tot ce scrisese... Foştii doctoranzi continuau să-i trimită cărţile pe care le publicau. Colegi din diverse ţări făceau acelaşi lucru...

Venisem şi eu cu un mic dar, o cărticică pe care o tradusesem – *Povestea vieţii mele* de Helen Keller – şi care mă făcuse să meditez asupra felului în care oamenii lipsiţi de un simţ sau altul iau în primire lumea. Cu atât era mai complicat cazul autoarei şi protagonistei cărţii, cu cât ea îşi pierduse şi auzul şi văzul în copilăria timpurie, la un an şi zece luni, în urma unei encefalite virale. *Vox significat mediantibus conceptibus*... Dar cum se poate ajunge la abstractizări, conceptualizări şi reprezentări în lipsa imaginilor vizuale şi auditive? Felul în care Helen a ajuns să conceptualizeze lumea şi, mai mult, să înveţe să şi vorbească fără ca ea însăşi să aibă percepţii auditive şi vizuale e un subiect ce nu încetează să mă fascineze şi pe care l-am discutat şi cu Profesorul.

Aveam cu mine şi părţi din glosarul terminologic la care lucram privind studiul varietăţilor limbii şi venisem cu câteva întrebări de detaliu pentru Profesor. Ştiam din bibliografia parcursă la Freiburg că J.P. Rona vorbea de varietăţi diacronice, diatopice, diastratice şi diatipice într-un articol din 1970 (*A Structural View of Sociolinguistics*), iar din prelegerile Profesorului că termenii *diatopic* şi *diastratic* îi aparţineau lingvistului norvegian L. Flydal (1952). Ştiam şi de clasificarea, bine-venită pentru minţile analitice, a canadianului Michael Gregory (1967), pe care o voi transcrie mai jos pentru cei interesaţi. Aceasta includea şi bine-cunoscuta triadă *field*, *mode*, *tenor*, consacrată de lingvistica funcţional-sistemică a lui M.A.K. Halliday, precum şi distincţia dintre *varieties according to user* şi *varieties according to use*, propagată atât de Halliday, cât şi de R. Quirk, ambii fiind formaţi la şcoala londoneză fondată de J.R. Firth. Iată varianta Gregory de clasificare a varietăţilor.

1. Dialectal

	situational categories	**contextual categories**	**examples of English varieties (descriptive contextual categories)**	
user's	individuality	idiolect	Mr. X's English Miss Y's English	**dialectal varieties:** the linguistic reflection of reasonably permanent characteristics of the *user* in language situations
	temporal provenance	temporal dialect	Old English, Modern English	
	geographical provenance	geographical dialect	British English American English	
	social provenance	social dialect	Upper Class English, Middle Class English	
	range of intelligibility	standard/non standard dialect	Standard English, Non Standard English	

BDD-A1209 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:36 UTC)

2. Diatypic

	situational categories	**contextual categories**	**examples of English varieties (descriptive contextual categories)**	
	purposive role	field of discourse	Technical English, Non Technical English	**diatypic varieties:** the linguistic reflection of recurrent characteristics of the user's use of language in situations
	medium relationship	mode of discourse	Spoken English, Written English	
user's	addressee relationship:	tenor of discourse:		
	(a) personal	personal tenor	Formal English, Informal English	
	(b) functional	functional tenor	Didactic English, Non-Didactic-English	

Pe Profesor l-am rugat să mă ajute să stabilesc paternitatea terminologiei, pentru a face menţiunile corecte în glosar. Aşa am aflat că Rona îi fusese doctorand şi, practic, fusese format de dumnealui. În privinţa lui Flydal mi-a zis că prin anii '50–'60 pur şi simplu pluteau în aer aceleaşi idei, pe care ei, tinerii lingvişti de atunci, le dezbăteau la manifestările ştiinţifice şi în revistele academice. Aşa au început să circule termenii *diatopic* şi *diastratic* alături de *diacronic*. Flydal venise şi cu noţiunea de arhitectură a limbii... Profesorul era însă sigur că termenul *diafazic* îi aparţine. De altminteri, adaug eu acum, acest termen s-a impus şi, treptat, a înlocuit varianta *diatypic*, prezentă la Gregory, Dürmuller şi alţii. În plus, Coşeriu venea cu conceptul de limbă funcţională, un construct teoretic ce denotă o limbă unitară în timp, spaţiu, grup social de utilizatori şi stil, adică este sincronică, sintopică, sinstratică şi sinfazică. Am adus în discuţie şi termenul de *sublanguage* introdus de către Zelig Harris în 1968 şi reluat în excelentul volum al lui Kittredge şi Lehrberger *Sublanguage* (1982), centrat pe studiul limbii în domenii semantice restrânse... Vom mai fi discutat şi alte subiecte, de care nu-mi mai aduc aminte, dar, cu siguranţă, am vorbit şi de familiile noastre şi de Basarabia şi de starea lumii, subiecte abordate cu deosebire în timpul prânzului, la care am comandat şi eu felul preferat de paste al Profesorului şi nu mi-a părut rău...

L-am întâlnit ultima oară la Suceava. Fusese bolnav şi venirea lui la conferinţă era aproape nesperată. Părea obosit, fragil chiar, în ciuda construcţiei sale masive. Un fel de sfială plină de respect nu mi-a îngăduit să-l abordez. Regret şi acum, aşa cum voi regreta mereu faptul că, fiind la o conferinţă de lingvistică funcţională la Toronto, am fost la câţiva metri distanţă de William Labov, dar aceeaşi sfială plină de respect m-a oprit să-i adresez un cuvânt... Comunicarea lui fusese la un nivel care te amuţea... Labov a plecat foarte repede după prima pauză, poate şi pentru că prezenţa sa acolo i se părea inutilă: nimeni nu îi adresa niciun cuvânt... Îndrăznesc să cred că Profesorului Eugeniu Coşeriu viaţa nu i-a dat niciodată răgazul ca să se simtă inutil. În preajma lui, limpezimea gândirii sale era pentru o clipă şi a ta şi chiar credeai, simţeai, ştiai că, în mic, pe „parcela" ta academică, puteai rodi cu folos.

BDD-A1209 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:36 UTC)

ENCOUNTERS WITH THE PROFESSOR

ABSTRACT

The author recalls to mind her encounters with Professor Coseriu and the topics, mainly linguistic, the two tackled during these encounters, in Iasi and Suceava, Chişinău and Tübingen. Most important of all is her visit to Professor Coseriu's place in Tübingen. The tone of this set of recollections is occasionally marked by the emotional vibration generated by each of these encounters, looked upon as major events in the author's life.

Key-words: *encounter*, *Tübingen*, *Iaşi*, *linguistics*, *Eugenio Coseriu*, *english*.

BDD-A1209 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:36 UTC)